

Het Hagelkruis

Heemkundekring Barthold van Heessel Aarle-Rixtel

35e jaargang, nr. 2 2018

COLOFON

HET HAGELKRUIS

Informatieblad van Heemkundekring Barthold van Heessel te Aarle-Rixtel. Tijdschrift met artikelen over geschiedenis, archeologie, heemkunde e.a. met betrekking tot Aarle-Rixtel. Verschijnt drie à vier maal per jaar.

Redactie

Contactpersoon: Henk van Beek
Tel.: 0492 381851
h.vanbeek9@chello.nl

Albert Claessen
Angela Willemsen - Huffenreuter

Heemkundekring BARTHOLD VAN HEESEL

Kouwenberg 37, 5735 GM Aarle-Rixtel
Tel.: 0492 383553
www.heemkameraarlerixtel.nl
heemaarle@outlook.com

Dagelijks bestuur

Voorzitter: Jan Dekkers
Tel.: 0492 381673

Secretaris: Henk van Beek

Penningmeester: Diana van de Laar
Tel.: 0492 384415
IBAN: NL79 RABO 0101 4057 31

Inhoudsopgave

Colofon en voorwoord	2
Kasteel Croy in de kunst	3
Onderzoek aan het archief van Petit & Fritsen	4
Museumschatten	6
Visie op de toekomst	7
Het hoofdaltaar in onze parochiekerk	8
Bijzonderboek	9
Mijn lagereschooltijd	10
De schepenbank van Aarle-Beek (2)	12
Informatie heemkundekring en museum	16

Voorwoord

Van de redactie

In dit nummer treft u weer een grote variëteit aan artikelen aan. Zo schetst Joost Martens een aardig beeld van het inventariseren van het archief van Petit & Fritsen, waar Joost zelf en Toos Verhoeven al enkele jaren mee bezig zijn. Simon van Wetten geeft verhalenderwijs weer inzicht in de schepenprotocollen van Aarle-Rixtel. Ons redactielid Henk van Beek levert - zoals gewoonlijk - weer een allegaartje aan artikelen aan.

Schroomt u niet om ook eens in de pen te klimmen, al voelt u zich niet zo taalkundig onderlegd. Ons redactielid Albert Claessen zorgt er immers voor dat alles volgens de taalkundige regels op papier komt, terwijl ons allround redactielid Angela Willemsen de lay-out op een vakkundige wijze vorm geeft.

Het Hagelkruis

In de Hooge Akkers vinden we dit hardstenen 14e-eeuws kruis met een archaisch aandoende Christusfiguur. Deze kruisen dienden in die tijd om hagelschade te voorkomen en werden altijd geplaatst op een kruispunt van wegen. Het is het enige bewaard gebleven stenen hagelkruis in Nederland.

*Foto voorzijde: Snoeperij Jantje aan de Wilhelminalaan
© Henk van Beek*

Kasteel Croy in de kunst

Henk van Beek

Kasteel Croy is zonder twijfel een van de meest gefotografeerde objecten in onze omgeving. Menig passant neemt ter plaatse de tijd om even een plaatje te schieten. Het kasteel is ook al heel vaak geschilderd. In ons heemhuis hebben we daar een paar voorbeelden van.

Onlangs werd ik benaderd door wethouder Briels die op zijn beurt was benaderd door Geert van Maurik, de voorzitter van de stichting die de kringloopwinkel in Helmond beheert. De vraag was of de gemeente, dan wel 'de heem' interesse had om het hierbij afgebeelde schilderij te kopen. Om een lang verhaal kort te maken: samen met mijn broer Jan ben ik vervolgens naar de kringloopwinkel gegaan en hebben we samen aldaar het schilderij bekeken. Aangezien ik van het bestuur geen mandaat had om het te kopen, heeft onze Jan het schilderij gekocht. Hij is bereid om het voor dezelfde prijs desgewenst door te verkopen aan ons heemhuis. (Onder tusschen heb ik terloops subsidie aangevraagd bij de gemeente, maar ik heb daar nog geen reactie op gehad). Het schilderij ziet er niet onaardig uit. Het is technisch goed geschilderd. Alleen is het nogal vuil van de rookaanslag. Het heeft kennelijk lange tijd in een rokerige ruimte gehangen. Inmiddels zijn we erachter gekomen waar het schilderij vandaan komt. Mevrouw Geenen uit Helmond heeft het ruim veertig jaar in haar bezit gehad en heeft het in verband met een verhuizing naar de kringloopwinkel gebracht. Het schilderij is weliswaar gesigneerd, maar de naam is maar moeilijk te ontcijferen, althans, dat is tot op dit moment nog niet gelukt. Eerdergenoemde mevrouw Geenen is overigens familie van de Helmondse kunstschilder Jef van Schaijk, maar deze kunstenaar is in ieder geval niet de maker ervan. Hoe het nu verder gaat wordt nog bezien.

Een paar maanden geleden hebben we bij de Heem nóg een schilderijtje van het kasteel binnengekregen, ook van een Helmondse mevrouw. Dit

Maker onbekend. In bezit geweest van mevrouw Geenen uit Helmond

schilderijtje is geschilderd door een zuster, Adriana Bertens, die enige tijd als bejaardenverzorgster op het kasteel heeft gewoond. Tot slot wil ik nog wijzen op een schilderijtje dat is geschilderd door Hanneske van den Bogaard die heeft gewoond en gewerkt in het huidige pand van Weltens Bazar. Op dit schilderij, dat momenteel in de 'goei kamer' hangt, zijn onder andere een paar zusterkes en oudjes te zien. Ook zie je op dit schilderijtje nog dát deel van de binnengracht, dat in de jaren 50 van de vorige eeuw is gedempt.

Het zijn weliswaar - in kunstzinnig opzicht - geen van drieën belangrijke kunstwerken, maar het gaat om het verhaaltje dat er achter zit.

Geschilderd door Hanneske van den Bogaard

Geschilderd door zuster Adriana Bertens

Onderzoek aan het archief van Petit & Fritsen

Enkele jaren geleden is een gedeelte van het regionale Helmonds archief verhuisd en overgenomen door het Regionaal Historisch Centrum in Eindhoven (RHCE). Op dit centrum worden ook de archieven beheerd en bewaard van een aantal bedrijven uit de regio. Zeker van de bedrijven die een vaak diepgewortelde basis hebben in Helmond of een van de dorpen in Z.O.-Brabant en die binnen hun pand niet de mogelijkheden hebben de bedrijfsarchieven goed te bewaren. Zo ook de Aarle-Rixtelse Koninklijke Klokkengieterij Petit & Fritsen waarvan het totale bedrijfsarchief in beheer gegeven is van het RHCE.

Joost Martens

Het probleem met archieven is vaak dat alles aanwezig is: belangrijke, maar ook minder belangrijke zaken die echt niet voor de eeuwigheid bewaard hoeven te blijven. Omdat ook het RHCE kampt met personeelsgebrek en tekort aan ruimte kreeg de Aarle-Rixtelse Heemkundekring het verzoek om te assisteren met het bekijken en eventueel opschonen van het archief van de klokkengieterij. Het mes zou zo aan twee kanten snijden: het RHCE krijgt op termijn ruimte vrij en de Aarlese heemkundekring krijgt een goed beeld van de activiteiten en werkzaamheden die er in het verleden door Petit & Fritsen zijn ontplooid en uitgevoerd.

De vraag was concreet om alle dossiers te bekijken, door te nemen, in grote lijnen de inhoud per archiefstuk vast te leggen en, heel belangrijk, een advies te geven over het behoud van het betreffende archiefstuk. Per dossier wordt aangegeven of het bewaard moet blijven of weg kan en de werkgroep heeft de mogelijkheid aan te geven of het dossier

nogmaals door een archiefmedewerker bekeken moet worden.

Sinds 2015 zijn we daar met een kleine werkgroep op de woensdagmiddagen enkele uurtjes mee bezig. Eerst op de zolder van de heemkamer in De Aar, nu in de 'Goei Kamer' van het Heemhuis. Alle dossiers worden stuk voor stuk doorgekeken waarna er op een concept-formulier gegevens worden genoteerd m.b.t. naam, adres enz. van de opdrachtgever, status en grootte van het dossier, tijd waarin de activiteiten plaats hebben gevonden en inhoud van het dossier (correspondentie, offertes, rekeningen, bezoekerapporten, tekeningen). Ook wordt van ieder archiefstuk aangegeven of het werkzaamheden/activiteiten betreft m.b.t. luidklokken of carillons en of het dossier technische gegevens bevat.

Zo wordt ieder dossier in beeld gebracht. De conceptgegevens worden vervolgens digitaal verwerkt in een door het RHCE in te lezen Acces-bestand. Daardoor zijn de gegevens voor de archivaris snel

toegankelijk en hoeft niet ieder archiefstuk nogmaals bekeken te worden.

De dossiermappen worden in kleine 'porties' door een RHCE-medewerker gebracht en weer opgehaald en worden in een speciale afgesloten kast bewaard. Aan het eind van iedere werkperiode worden de Acces-databestanden via e-mail verstuurd naar het RHCE en worden de archiefdozen weer gewisseld.

Voor mensen die nooit met een archief gewerkt hebben, lijkt het een saaie, misschien stoffige, tijdrovende bezigheid. De naam 'archief' veroorzaakt bij sommigen al op voorhand hoestbuien. Vooropgesteld dat er best wel een aantal dossiers bij zijn die nu niet uitblinken in daadwerkelijk belang en leesbaarheid, geven de stukken een heel goed beeld van alles wat zich in de afgelopen jaren aan bedrijfsactiviteiten binnen de Aarle-Rixtelse Klokkengieterij heeft afgespeeld. Hoeveel moeite het soms kostte om een pastoor te overtuigen van het feit dat juist de firma Petit & Fritsen dé juiste keuze voor de aanschaf van klokken voor zijn kerk was. Om na enkele jaren van degelijk overtuigend lobbywerk te horen te krijgen dat er 'toch geen geld beschikbaar is'.

De dossiers waar we op dit moment aan werken beslaan de periode 1944-1980, de jaren direct na de oorlog en daarna. Een groot aantal archiefstukken behelst dan ook de vervanging van klokken door heel Nederland van exemplaren die tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitse bezetter werden geconfisqueerd om omgesmolten te worden tot grondstoffen voor de oorlogsindustrie. Vaak bevatten die dossiers schrijnende, met de hand geschreven brieven van pastoors met de vraag of er tegen een schappelijke prijs nieuwe klokken te bestellen zijn. Een en ander behoeftte ook nog eens de goedkeuring van de Nationale Orgel- en Klokkenraad die een uitspraak moest doen over het daadwerkelijke gemis en de noodzaak van vervanging. Onnodig om te zeggen dat levertijden in de eerste naoorlogse jaren aardig op konden lopen, ondanks de smekbedes van pastoors en kerkbesturen om toch vooral spoed te betrachten 'om d.m.v. het hernieuwd luiden der klokken het jubileum van de parochie de nodige luister bij te kunnen zetten'.

In enkele gevallen is er ook sprake van oude, door oorlogsgeweld zwaar beschadigde luidklokken die gerestaureerd zouden kunnen worden of waarvan de resten eventueel omgesmolten konden worden als basis voor een nieuw exemplaar.

In dat hele bestelproces speelden zich vaak allerlei zaken af waarin geldgebrek een grote rol speelde. Je krijgt zo een goed beeld van acties die door de plaatselijke bevolking of vanuit de middenstand en de industrie ondersteund werden om hun kerk weer van luidklokken te voorzien. De gevraagde 'opschriften' op de luidklokken geven een mooie weergave

van de devotie aan de parochieheilige, maar soms ook van de schenkers die hier en daar vernoemd worden. En zoals hierboven al eens aangegeven: een einde aan een bestelling door geldgebrek kwam helaas maar al te vaak voor of..... de realiteit ten top: een jaren aanlopende offerte waarna de opdracht uiteindelijk naar een concurrerende firma ging voor een iets lagere prijs.

Een ander belangrijk deel van de dossiers heeft te maken met de levering van klokken aan de Nederlandse overzeese gebiedsdelen en aan de Missie in de Afrikaanse landen. Die laatste opdrachten werden meestal geregeld vanuit de provincialaten van de betreffende ordes en het duurde soms jaren voor een en ander in kannen en kruiken was. Alleen al de correspondentie vanuit Afrika duurde soms weken of maanden en als de opdracht eenmaal concreet was nam het transport en de douaneafhandeling meestal nog de nodige tijd in beslag. Iets wat wij ons in het huidige digitale tijdperk eigenlijk niet eens meer realiseren.

Erg leuk is het om de brieven te lezen die de betreffende missionarissen via hun Nederlandse orde aan Petit & Fritsen stuurden, waarin een pater bijvoorbeeld aangaf dat het 'toch wel fijn zou zijn eenige bijzondere geluidskwaliteit aan den klok mee te geven omdat de inlanders volgens mij eenigszins slechthorend zijn en zo in ieder geval niet kunnen zeggen dat zij het luiden niet hebben gehoord'. Klokken werden vaak betaald door de kloosterorde of door Nederlandse particulieren die de missie een warm hart toedroegen.

Een derde bijzonder part van het archief bestaat uit de stukken rondom de levering van chronochimes (kleine wandcarillons) aan de detailhandel. Juweliers maar ook andere winkeliers probeerden met zo'n chronochime in de jaren 50, 60 en 70 hun pand een speciale uitstraling te geven en hun winkel extra te promoten. Het hele proces vanaf de vergunningsaanvraag bij de gemeente tot en met de levering van muziekbanden met populaire melodien kon door Petit & Fritsen geregeld worden. Winkeliers vanuit het hele land bestelden hun producten in Aarle-Rixtel.

Zo geeft het Klokkengieterij-archief een heel divers beeld van allerlei werkzaamheden. Van het gieten van grotere en kleinere luidklokken voor kerken en kloosters tot het bouwen van complete losstaande torenconstructies voor gemeentehuizen of moderne kerken. Van de restauratie van grote, oude klokken spelen tot het plaatsen van kleinere carillons in raadhuisen of kloosterkerken. Van de productie van tabelbellen tot de vervaardiging van metalen trapspijlen en allerlei verwant gietwerk. Samenwerking (met plaatselijke bedrijven zoals Toren uurwerkfabriek De Klok en vele landelijke en internationale bedrijven) en concurrentie met andere klokkengieterijen. Onderhoudscontracten, nieuwe opdrachten,

restauratiewerk en heel veel andere zaken die allemaal raakpunten hebben met de geschiedenis van een echt Aarle-Rixtels bedrijf. Alles nog volledig analoog, gebeurd in een tijd waarin we in Nederland de postcode nog niet kenden en de naam van de pastoor en zijn woonplaats

al meer dan voldoende waren om de briefkaart aan te laten komen. Leuk dat we als werkgroep van onze heemkundekring zo een bijdrage kunnen leveren aan het beheer en behoud van het archief van onze Aarlese Klokengieterij.

Museumschatten

Henk van Beek

Het museum in ons heemhuis kent talloze kleinoden. Meestal vallen ze niet echt op tussen al die meer in het oog springende voorwerpen. Een aantal hiervan breng ik hier voor het voetlicht.

Affiche

Om te beginnen vestig ik uw aandacht op een affiche van 'De Klokengieters', toen nog 'De klokengieters van 1660' geheten, waarop werd aangekondigd dat op zaterdag 4 en maandag 6 maart 1916 een winterconcert werd gehouden. Het programma is versierd met een typisch Japans tafereel dat in feite niets met het gepresenteerde programma te maken lijkt te hebben. Ook is te zien dat de uitvoering op zaterdag 25 cent kost en de uitvoering op maandag maar 10 cent. Achter de opgesomde rolverdeling staan de initialen van de (Aarlese) spelers. In een krantenartikel van 11 maart 1916 wordt het volgende vermeld:

"De Zangvereeniging "De Klokengieters van 1660" gaf Zaterdagavond voor honoraire leden en maandagavond voor een ieder onder een zeer talrijk publiek haar tweede winterconcert. De verschillende op het programma voorkomende zangnummers onder leiding van den heer L. Houet werden naar behooren uitgevoerd. Het slotnummer van deze uitvoeringen, een boerenscene genaamd "de Electrische centrale in de Raadsvergadering te Kattenblik" viel, ofschoon eenige personen hunne rollen eenigszins overdreven, bijzonder in den smaak". Dit aardig plaatje kregen we geschonken van ons lid Ria Bekkers- van der Meijden.

Naaisetje

Mariët Brouwers is inmiddels ook weer langs geweest en ook deze keer niet met legen handen. Van haar kregen we een mini-naaisetje, een houten tonnetje met dito deksetje en garenklosje. Opvallend is het geschilderde tafereeltje op de zijkant van het 'tonnetje'.

Pijpaarden beeldje

Verder breng ik een merkwaardig pijpaarden beeldje voor het voetlicht, dat jaren geleden bij een noodopgraving op de Duivenakkers werd gevonden. Nog steeds weet niemand precies wat het nou werkelijk voorstelt. Het lijkt verdacht veel op een vruchtbaarheidsbeeldje, maar zeker weten doen we het niet. Volgens de archeologen is het een tamelijk uniek beeldje. Ik heb het een paar jaar geleden meegenomen naar de opnames van het programma 'Tussen kunst en kitsch'. Toen ik het aan Mieke Silverberg liet zien, keek die haar ogen uit. Ze vroeg zich vooral af wat het manneke in zijn rechter handje had. Toen ik haar antwoordde dat dat waarschijnlijk zijn 'mobieltje' was, viel ze bijna van haar stoel van het lachen. Maar ook Mieke wist geen klaarhelder antwoord te geven, dus blijft dit raadsel nog steeds onopgelost.

Olielamp

Op de zolder vind je tussen verschillende olielampen ook een heel bijzonder exemplaar. Deze olielamp, waarvan het bewerkte onderstuk een bronzen uiterlijk heeft, is bezet met een aantal medaillons. Elk medaillon laat een geschilderd hoofdje zien. Ik heb overal gezocht, in boeken en op

Het olielampje met een van de medaillons

internet, maar ik heb geen enkel exemplaar gevonden dat er op lijkt. Dus wie verder wil speuren, kan aan de slag. De volgende keer kom ik weer met enkele andere 'schatten' op de proppen.

Het mininaaisetje

Pijpaarden beeldje, gevonden op de Duivenakkers

Visie op de toekomst

Henk van Beek

De belangstelling voor ons heemhuis blijft beneden de verwachting. Dat geldt met name voor individuele bezoekers. Het ligt zeker niet aan de locatie: een prominentere zichtlocatie kun je je niet voorstellen. Waar het dan wel aan ligt: Joost zal het (niet) weten. Het is opvallend dat er wel aardig wat belangstelling bestaat vanuit groepen, zoals verenigingen, families en zusterverenigingen. Het aanbod van een aantrekkelijk geprijsd kopje koffie heeft echter nog onvoldoende effect. Maar iedereen die ons heemhuis heeft bezocht, is daar razend enthousiast over. Dus het ligt kennelijk niet aan de inhoud. Dus waar ligt het dan wel aan? Dat moet eens hoognodig worden onderzocht.

De belangstelling voor onze dorpswandelingen is verrassend hoog. Na de komende vakantieperiode gaan we wat frequenter publiekswandelingen organiseren, al dan niet in combinatie met een bezoek aan het heemhuis. Tot nu toe zijn de wandelingen immers gericht op groepen, zodat individuele belangstellenden nog geen kans krijgen. Dat gaat dus veranderen.

Ondertussen wordt in heemkundeland de discussie gevoerd over de (toekomstige) plaats van heemkunde in de lokale samenleving. Ook onze heem-

kundekring ontkomt er niet aan deze discussie serieus en in bredere kring te gaan voeren. In hoeverre leeft 'de heemkunde' in ons dorp. Toen ik nog niet zo lang geleden de presentatie 'Aarle van alle kanten bekeken' gaf, was er over belangstelling niet te klagen: rond de 140 mensen gaven hierbij acte de présence en dan hebben we het nog niet eens over de mensen die - vanwege plaatsgebrek - rechtsomkeer maakten. Een dergelijke lezing is dus voor herhaling vatbaar. Maar is het onderwerp voor ons tevens een signaal voor de koersrichting die we moeten (gaan) varen? We gaan ermee aan de slag.

Het hoofdaltaar in onze parochiekerk

Henk van Beek

Het hoofdaltaar in onze parochiekerk is afkomstig van het voormalige Augustinessenklooster Mariendaal in Sint Oedenrode. Dit klooster was sinds 1765 gevestigd in Dommelrode, oorspronkelijk een omgracht en versterkt zestiende-eeuws huis. De twee vestigingen van de Augustinessen, Mariendaal in Sint-Oedenrode en Soeterbeeck in Deursen, fuseerden in 1954. De zusters verkochten vervolgens Dommelrode aan de gemeente. In dit klooster bevond zich een vrij grote kapel met o.a. een hoofdaltaar. Dit altaar werd in 1954 door de toenmalige pastoor Van den Berk (zelf uit Sint- Oedenrode afkomstig) naar Aarle-Rixtel gehaald. Het altaar behoort tot de barokke kunststijl.

De barok is een kunststroming die vooral wordt gekenmerkt door uitbundige versieringen. De barok uitte zich in verschillende kunstvormen zoals de architectuur, de schilder- en beeldhouwkunst, de literatuur en de muziek. De barok ontstond rond 1600 in Italië, terwijl men toen in andere delen van Europa nog in de renaissancestijl bouwde en schilderde. Over de barok is veel informatie te vinden, ook op internet. De barok borduurt voort op de renaissance, maar heeft daarnaast veel eigen kenmerken. De renaissance streefde naar orde en stabiliteit, de barok streefde naar het grootste, het verhevene. Het woord 'barok' betekent in het Nederlands 'onregelmatig, grillig, overladen'. In de barok ligt de nadruk op het spectaculaire en het emotionele. Er wordt veel gebruik gemaakt van contrasten, bijvoorbeeld tussen licht en donker, massa en leegte. Ook bogen en diagonalen zijn een kenmerk van de barok. De invoering van deze stijl werd met name ingegeven door de contrareformatie. 'Contrareformatie' is een naam die door protestantse historici het eerst werd gebruikt, omdat ze ervan uitgingen dat

De foto's op deze pagina geven een beeld van het interieur van de kerk in Lieshout

deze beweging ontstaan was als reactie op de protestantse reformatie. De barokstijl werd vooral gebruikt om het publiek te imponeren.

Bij mij is dat gelukt! Ofschoon ik ook sta te watertanden bij het meest eenvoudige romaans kerkje en ik zeker ook de (middeleeuwse) gotiek bewonder,

maken barokke kerken op mij toch de meeste indruk. Afgelopen najaar bracht ik tijdens een cultuurhistorische excursiereis een bezoek aan de grootste barokke kerk van België, de Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaartkerk in Ninove. Wat een overdaad. Geweldig!

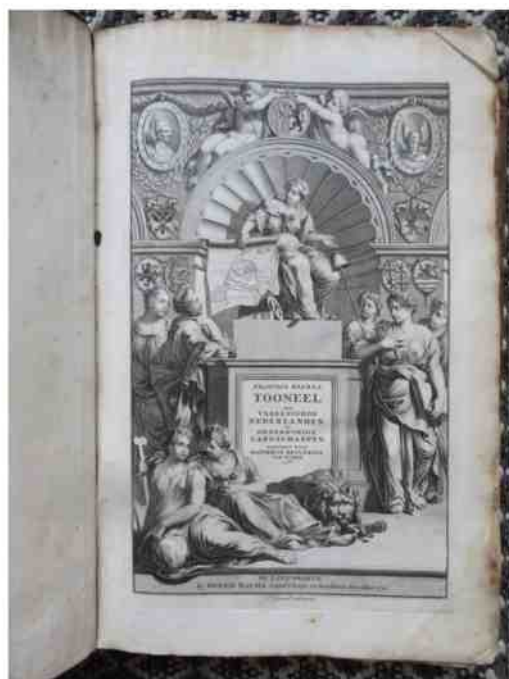
Zoals hiervoor al is aangegeven, behoort het huidige hoofdaltaar in onze parochiekerk ook tot de barokstijl. Omwille van dit artikel heb ik nog enig speurwerk gedaan naar de oorsprong van de drie beelden die zich op dit altaar bevinden: bovenin God de vader en aan weerszijden beelden van Maria en van Johannes de evangelist. Op een foto uit de tijd dat het altaar nog in de 'Rooijse' kloosterkapel stond, bevatte het altaar andere beelden dan die we nu in Aarle hebben. Volgens het boekje dat over onze kerk is uitgegeven zouden de huidige beelden afkomstig zijn uit de voormalige kerk van Lieshout. Echter, ik heb verschillende foto's van het interieur van die kerk bekeken, maar kon die beelden niet ontdekken. Bovendien wordt eerder in datzelfde boekje beschreven dat het barokke hoofdaltaar voor 1100 gulden van de zusters Augustinessen is gekocht mét beelden en versieringen. Dus, dan zou je weer denken dat dat de huidige beelden zijn. Maar zoals gezegd, op foto's van het altaar toen zich dat nog in het Augustinessenklooster bevond, zie je heel andere beelden. Kortom, het blijft voorlopig een raadsel waar de huidige beelden vandaan komen. Het altaar is er niet minder mooi om. Althans, dat vind ik!

Het altaar in het voormalige Augustinessenklooster Mariendael in Sint Oedenrode

Bijzonder boek

Van ons lid Frans Fredrix ontvingen we onlangs een antiek tweedelig naslagwerk uit 1725 met de lange titel: "Tooneel der Vereenigde Nederlanden, en onderhorige landschappen geopent in een algemeen historisch, genealogisch, geographisch, en staatkundig woordenboek". In dit boek wordt ook een paragraaf gewijd aan Aarle-Rixtel met een historische beschrijving. Het is inmiddels in onze bibliotheek opgenomen. Bedankt Frans!

Mijn lagereschooltijd

Henk van Beek

In heemkundekringen is men nogal geneigd om terug te grijpen naar grootmoeders tijd, waarbij ouderwetse landbouwwerktuigen, poffers, oude bidprentjes en nog meer van dit soort 'nostalgisch erfgoed' vaak een hoofdrol krijgen toebedeeld. Maar met grootmoeders tijd bedoelen we ondertussen de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw. En dat was de tijd waarin ik - nu ook al enige tijd grootvader - de lagereschooltijd doorliep. En daar gaat dit artikel over.

In dit verhaaltje ga ik terug naar de tijd dat ik op de lagere school zat. Alvorens de stap naar de toenmalige Sint-Josefschool te mogen zetten, heb ik eerst een 'vooropleiding' gevolgd op de bewaarschool, in mijn tijd ook wel fröbelschool genoemd, naar Friedrich Fröbel, een Duitse pedagoog. Daar komt het woord fröbelen vandaan. Op de bewaarschool was zuster Barbara veruit mijn favoriet. Deze zachtaardige zuster gedroeg zich als een echte lieve moeder. Haar graf bevindt zich op het zusterkerkhof in de tuin van Mariëngaarde. Onder haar leiding leerden we vlechten met vlechtmatjes (die zijn er nog steeds!), met beukenhouten blokken spelen en prikken van plaatjes uit een tijdschrift, je weet wel op zo'n viltachtig matje. In de speelzaal droegen we zelfgemaakte sloffen om onze schoenen. Ja, op de bewaarschool werd aan alles gedacht.

Na deze 'studie' te hebben gevolgd mocht ik naar de lagere school, de jongensschool die in een zijvleugel van het gemeentehuis was gevestigd. In de eerste klas had juffrouw Van Leuken de leiding over 41 leerlingen. Gezien dit aantal was het niet zo vreemd dat orde, netheid en discipline de belang-

rijkste waarden waren die we meekregen. Natuurlijk werd er ook 'geleerd'. Woordjes schrijven was mij wel toevertrouwd. Dat kon ik al op de bewaarschool. Bij juffrouw Van Leuken maakten we gebruik van een lei met een griffel en leerden we woordjes als hek en put. Aan de hand van het Hoogeveens leesplankje leerden we het 'aap-noot-mies' helemaal van buiten.

Zoals ik hiervoor al aangaf stond discipline hoog in het vaandel. Dat begon al meteen bij aanvang van de schooldag. Meester Van Dieten, de hoofdonderwijzer, liet dan een grote handbel weerklinken en in recordtijd stonden alle klassen keurig in een rij. Vanaf dat moment was het zwijgen geblazen. In de tweede klas stond Juffrouw Beijers aan het roer. Daar ging het er al wat minder zachtaardig aan toe. Juffrouw Beijers was - in tegenstelling tot juffrouw Van Leuken - een pittige tante. Die had er de wind onder. Maar ja, in die tijd was dat heel normaal. Iedereen hield er de wind onder. Bij juffrouw Beijers mochten we voor het eerst met inkt schrijven. Daarvoor gebruikten we een kroontjespen die we eerst moesten aflikken alvorens die in het inktpotje te dopen, dat rechtsboven in de schoolbank zat. Sommige deugnieten hielden de pen weleens stie-

Klas 1 van de Sint-Josefschool in 1955.

In middelste rij, derde van rechts zit Henk van Beek en in het midden van de achterste rij staat juffrouw Van Leuken.

kem net boven de zitting van de buurman. Als die dan ging zitten slaakte die een wanhopige kreet en waren de poppen aan het dansen. Die truc werd al minder toegepast in de derde klas bij meester Verhappen, want ook die was behoorlijk streng. Bij hem moest ik de tafels van buiten leren. De rekentafels wel te verstaan. Dat was een vorm van conditioneren, leerde ik veel later tijdens een van mijn vervolgopleidingen. Meester Verhappen had een bijzondere voorkeur voor het Oude en het Nieuwe Testament. Hij kon daar meesterlijk over vertellen, nadat hij eerst op het bord een schets had gemaakt van wat toen nog Palestina heette.

Na de derde klas verliet een aantal klasgenootjes onze school en die gingen vervolgens naar de Canisiusschool in Helmond. In de ogen van hun ouders was dat een veel betere school. Voor zover ik hen nog tegenkom, merk ik daar weinig van... Ik had medelijden met die jongens, want onze eigen Sint-Jozefschool was in mijn ogen de beste school, waar iedereen elkaar kende en iedereen voor elkaar opkwam. Dit laatste heb ik zelf aan den lijve mogen ondervinden. Ik was in die tijd een klein mager ventje en fysiek nogal kwetsbaar. Maar als iemand een kwade vinger naar mij uitstak, stond een heel peloton aan klasgenootjes klaar om het voor mij op te nemen. Ik ben ze nu nog steeds dankbaar.

Bij meester De Jong hing een aparte sfeer. Meester De Jong loenste en dat was weleens lastig, want soms voelde iemand anders zich aangesproken dan de bedoeling was. We moesten er regelmatig om lachen, maar dat zinde meester De Jong niet. Die pakte dan een van de lachbekken bij diens bovenarm, zette zijn nagels daarin en sleepte op die manier het slachtoffer naar een hoek van de klas. Dat geknijp heeft zoveel indruk op mij gemaakt dat ik mij niets anders uit dat schooljaar kan herinneren. Na de vierde klas brak er een bijzondere tijd aan: de vijfde klas bij meester Ham, zoals wij Leo van Ham noemden. Meester Ham had vele talenten. Zijn het meest in het oog springende vaardigheid was verhalen vertellen. Meester Ham wist alles. Maar dat was ook zijn grootste valkuil en daar maakten we op gepaste wijze misbruik van. Wanneer er zich een saaie les aandiende, probeerden we hem zover te krijgen om weer eens een interessant onderwerp aan te snijden. En dat lukte steevast. Meester Ham had zo zijn eigen pedagogische vaardigheden. Hij was streng maar rechtvaardig. Hij deinsde er niet voor terug om regelmatig een flinke mep uit te delen. Maar die ingreep bereikte nooit de buitenwereld, want zou je dat thuis al hebben durven te vertellen, dan kreeg je aldaar nog eens extra op je duvel!

Leo had in allerlei opzichten bij ons als leerlingen een eigen plek verworven. Dat werd nog eens fysiek versterkt omdat we als vijfde klas waren gestationeerd in een zijvleugel van het oude patronaat.

In die tijd had Leo ook de leiding over het jongens-

koor, dat regelmatig de gezangen tijdens de heilige missen en het lof in de kerk moest verzorgen. Ook ik was lid van dat koortje. Het mooiste vond ik dat wij dan een plaats kregen boven bij het orgel, hoog boven de kerkgangers. Ons gezang werd begeleid door Louis Houët op het orgel. Het mooiste lied om te zingen vond ik het "God groet u zuivere bloemen, Maria maagdet rein". Dat had vooral te maken met het feit dat ik de tweede stem mocht zingen, die naar mijn beleving de kerk in hemelse sferen bracht.

Veel later heb ik met Leo (en een paar andere natuur liefhebbers) jaren achtereen een van de Waddeneilanden bezocht. Toen wist Leo ons - onder het genot van een stevige borrel - nog steeds te boeien met zijn mooie, interessante verhalen. Na de vijfde

Personeel Sint-Josefschool 1955: v.l.n.r. meester De Jong, juffrouw Beijers, meester Verhappen, juffrouw Van Leuken, meester Brok en meester Van Ham

klas verhuisde de hele jongensschool naar de nieuwbouw aan de tegenwoordige Schoolstraat. Ondertussen was meester Van Dieten gepensioneerd en had hij in meester Brok zijn vervanger gekregen. Meester Brok was niet de meest sympathieke man. En dat kwam niet alleen vanwege de rollen autodrop die hij dagelijks voor de klas stond te verorberen, zonder ons daarvan mee te laten genieten. Nee, meester Brok vond ik niet altijd eerlijk. Het viel ons op het eind van het schooljaar dan ook op dat een zoon van een ziekenhuisspecialist als schoolverlater naar het gymnasium mocht, terwijl zijn puntenlijst bij lange na niet garant stond een succesvolle vervolgstudie. Zonder arrogant te willen worden, wil ik melden dat ik als een van de beste leerlingen niet naar de hbs mocht, maar hooguit naar de mulo. Eigenlijk was het seminarie voor mij de beste keus, maar dat wilde ik niet. Ik wilde niet uit Aarle weg. Bovendien had ik in die tijd hooguit broeder of missionaris kunnen worden, want pastoor worden was alleen weggelegd voor jongens uit de zogenaamde middenstandskringen of uit de rijkere boerenstand. Ik ben later verleid door andere roepingen!

De schepenbank van Aarle-Beek

Berichten uit een ver verleden (2)

Simon van Wetten

De schepenen zijn de dorpsbestuurders. Zelf konden ze, een enkele uitzondering daargelaten, de pen niet hanteren, maar hun secretaris legde alle transacties, testamenten, erfdelingen en kwesties in het schepenprotocol vast. Wat hij onbedoeld ook aan de eeuwigheid toevertrouwde, dat zijn de zeden, normen en waarden van zijn tijd. Het biedt ons de kans een tijdreis te maken. We gaan terug naar het Aarle-Rixtel van rond het jaar 1600.

Krijgsvolk

Het is 1580 en er is al twaalf jaar een oorlog aan de gang die God weet misschien nóg wel achtenzestig jaar zal duren. Bijgevolg hebben de dorpen last van rondtrekkende legerbenden. Soms zijn die militairen best wel aardig en branden ze de boel niet plat, maar vragen ze alleen maar wat onderhoud. Meestal betekent zulks dat ze om inkwartiering en voedsel voor zichzelf en hun paarden vragen. En in een goed geordende dorpsamenleving krijg je dan - ook in 1580 - nog een deel van de onkosten van het dorpsbestuur terug.

Ik, Geraert Aerts, beken ten volle te zijn betaald door Joachim Wouters, van alle biljetten die Joachim of zijn moeder, alsmede Geraert voorschreven, tot onderhoud van zekere crichsvolk van de borgemeesters te Erp in voorgaande tijden bijgelegd zijn.

Juffrouw in de kost

Leden van de lage adel - jonkers - hebben ook wel eens geldgebrek. Een bedrag van vijftig gulden aan kostgeld voor juffrouw dochterlief is anno 1580 niet altijd zo maar à contant aanwezig.

Jonker Wijnandt Oudart heeft verkocht aan Peeter Geritssen van Roode over de Peel en tot zekerheid jonker Jacop Oudart, heer van Rixtel, Aarle en Beek et cetera, momboir van de kinderen van Wijnandt, verwekt bij juffrouw Marij van de Meruwe - een huis, hof, erfenis en land te Beeck bij Aarle aan de Brandtsstraet, neven de gemeijnstraet en erve jonker Willem van Beeck, en de Heijsbeemden tot de steegh.

Last: 2 mud rogge en nog 2 vaten rogge aan de pastoor van Beeck, en 4 vaten rogge aan de H. Geest van Beeck, met 2 stuivers cijns en de dorpscommer.

Genoemde Peeter Geritssen belooft binnen veertien dagen 55 Carolusgulden te betalen.

Dat geld wordt door jonker Wijnandt blijkbaar door-

gespeeld naar ene Goort Gijsberts, want deze bevestigt de ontvangst van 55 gulden, en dat is dan het kostgeld, door de dochter van de jonker bij Goort verteerd - zij is daar blijkbaar in de kost geweest.

Jonker Wijnandt en jonker Jacop bevestigen bovendien de ontvangst van 200 Carolusgulden uit handen Peeter Geritssen de Smidt, zijnde de koopsom voor het huis en toebehoren aan de Brandtsstraet.

Verder leren we uit deze akte de oude aanduiding voor Venraij: Roode over de Peel. En we leren dat een huis in die tijd al voor tweehonderd gulden van eigenaar kon wisselen, zeker als er enige lasten op rustten.

Natuurlijke kinderen

Is er iets natuurlijker dan het verwekken van kinderen? Toch ligt er een stigma op kinderen die voortkomen uit een - vaak zeer kortstondige - relatie waarbij de verwekkers niet met elkaar zijn getrouwd. Bastaardkinderen, onwettige kinderen, natuurlijke kinderen. Meestal is het er per liefdeskoppel maar één. Maar heer Lucas van Creijl houdt stug vol en verwekt er vier. Zo staat hij lettelijk en figuurlijk aan de wieg van een juridisch probleem. Want wat zijn de erfrechten van die kinderen? Ze moeten in 1580 vanuit Aarle helemaal naar Den Bosch om juridisch advies over deze zaak in te winnen...

Reijnder Suermonts, mede voor zijn broer Jan Suermonts en de natuurlijke kinderen van heer Lucas van Creijl zaliger memorie, zal volgen en onderhouden zekere uitspraak gedaan door de schepenen Aert van Jeckendonck en Jan van Duijnhoven, ondersteund door advies en raad bij meesters in de rechten te 's-Hertogenbosch ingewonnen. Het gaat over de schulden door genoemde heer Lucas van Creijl nagelaten, waarbij een getuigenis van heer Robbrecht Hoernkens en heer Lambrecht Jacops een rol speelt. Die getuigenis betreft het testament en patrimonium van heer Lucas. Daarin zijn als erfgenamen aangewezen de kinderen van heer Lucas' broers en zuster, waarbij Ariaen zoon van Hanrick van Creijl eenmalig 100 gulden toegewezen is. Dus is het de vraag waar die natuurlijke kinderen recht op hebben.

Antwoord: op de door heer Lucas gekochte en verkregen goederen, vallende buiten de patrimoniale goederen. Kwestieus blijft een somma van 500 gulden, die dan eigenlijk aan jonker Henrick van Stakenbroeck betaald zou moeten worden, omdat heer Lucas dat heeft nagelaten. De kinderen van diens zuster moeten nu dat bedrag ophoesten... Verder zullen de kinderen van heer Lucas hebben hetgeen hen in het testament is toegewezen, met uitzondering van die (schuld van) 500 gulden. Reijnder Suermonts belooft ook de cijnzen en pachten op zeker stuk land, dat hij en zijn broer hebben verkocht aan Claes Janssen van de Laer en Jan Hanrick Ceelen, te verrekenen met het geld dat heer Lucas heeft betaald voor de koop van Joost Berthouts.

Ook zal Reijnder aan de kinderen de erfgoederen in het kwartier van Peelland leveren, in plaats van de betaling van penningen die Bartel van de Voort aan de voorschreven natuurlijke kinderen geloofd had te betalen. Uit die som zal Reijnder wel het bedrag van 225 gulden trekken die Laureijns van Eijnhouts zaliger ontvangen heeft vanwege verkochte goederen te Someren, en nog eens 100 gulden die Claes van Berckel uit die verkochte goederen heeft ontvangen. Dat heeft te maken met het achtste deel dat heer Lucas uit de nalatenschap van zijn tante Isabeel van Eijnhouts, weduwe van Seger van Driel, ontvangen heeft.

Met een aparte gelofte van Reijnder en ook van de vier natuurlijke kinderen van heer Lucas, om bovenbeschreven uitspraak te eerbiedigen en uit te voeren en daarbij ook de nog niet genoemde schulden aan Eustaes van Heruwen te 's-Hertogenbosch en aan de Heilige Geest te betrekken.

De vier natuurlijke kinderen van heer Lucas worden nog met naam genoemd; Reijnder, Aert, Beelke en

Adriaen. Zij erfdelen onderling, ondersteund door hun momboirs, de nagelaten goederen van hun vader.

Reijnder krijgt een halve akker te Aarle, neven de waterlaet en erfenis Reijnder Suermonts, en van de gemeijnwech tot erfenis Jan van Duijnhoven. Reijnder betaalt daarbij aan zijn broer Aert 2 vaten rogge jaarlijks. Reijnder krijgt nog een halve beemd in de Rijecker te Aarle neven erfenis Eercke, weduwe van Peter Dircx van Duijnhoven, erfenis Jan van Duijnhoven, de waterlaet en de erfgenamen Jan Hanrick Ceelen.

Aert krijgt een beemd te Beeck aan de Donckdijck neven erfenis Merijke, weduwe van Hanrick van Roijacker en erfenis Jan Moerren en van erfenis der erfgenamen van joncker Jan van de Meruwe tot erfenis van de heer van Doern. Nog een akker te Aarle genoemd de Langdonck neven erfenis der erfgenamen Jan Ceelen, erfenis Joost Berthouts, erfenis der erfgenamen Jan de Lou tot de gemeijnsteegh. Last: een oort cijns.

Beelke krijgt het huijs te Rixtel met den hoof, neven erfenis Pauwels Thomas en erfenis van de kapel op 't huijs van Rixtel en de gemeijnstraet. Last: een smal hoen cijns.

Adriaen krijgt de halve akker én de halve beemd te Aarle, met zijn broer Reijnder te delen.

Heeft u de akte helemaal doorgelezen? Complimenten! Volgende keer is een reis naar de hoofdstad van de Meierij niet nodig. Ze komen wel naar u toe. U bent nu de deskundige.

Corpus

Lichaam', dat is de vertaling van het woord corpus. Het totaalpakket van dorpsbestuurders, liefst aangevuld met wat 'gewone' inwoners om de eensgezindheid te benadrukken, werd óók het corpus genoemd.

Jacop van Eijnhouts, schout van Rixtel, Sebastiaen Dircx van den Vijffelijcken, Arien Martens en Gevert Lambrechts, schepenen, Anthonis Thomassen en Peter van Cauwenberch, kerkmeesters, Paulus Smits en Jan Aerts, heiligegeestmeesters, Jan Dircx en Jacop Goorts, zij allen representerende het gehele corpus van Beeck, beloven vanwege de ingezetenen van Beeck, te ontheffen Jan Aert Ghoert Thomassen en Peter Peters van Cauwenberch van alzulke gelofte als zij op 17 januari laatstleden (1581) aan joncker Hanrick van Stakenbroeck hebben gedaan.

Opmerkelijk is dat, hoewel we het altijd hebben over de schepenbank van Aarle én Beeck, er indien

nodig ook een aparte geleding optrad per (twee) dorpen: Aarle-Rixtel óf Beek en Donk.

Namen verzinnen is moeilijk

Had Aert Lauwreijnsen dan helemaal geen fantasie? Er zijn zoveel mooie meisjesnamen, maar hij noemt zijn dochters botweg allebei Elisabeth. Of zouden zowel de moeder van zijn vrouw als zijn eigen moeder Elisabeth hebben geheten? Het strenge vernoemingsprotocol, in die dagen een onontkoombaar gegeven, ligt waarschijnlijk ten grondslag aan het feit dat wanneer je in huize Lauwreijnsen "Elisabeth" riep, je een tweestemmig antwoord kreeg.

Jan Aert Erdens en de twee Elisabethen, gezusters, dochters van wijlen Aert Lauwreijnsen, en met hun momboir Nijclaes Janssen van de Laer, hebben op 9 februari 1581 gezamenlijk verkocht aan Thomas Sijmontssen twee lopense groes met het recht van overpad ernaartoe - met paard en wagen - te Aarle ter plaatse genaamd (Ju?)Braeck, neven erfenis der fabriek Sint Jan Evangelist te 's-Hertogenbosch, erfenis Thomas van Roijecker en van erfenis der erfgenamen Truij Gijsberts tot op erfenis Goosen Everts.

Ruilverkaveling

Hoewel het woord ruilverkaveling alweer een poos aan zeggingskracht heeft ingeboet, is het een véél te modern begrip om het anno 1581 te gebruiken. Toch bestond het principe ook toen al. Het heette erfmangelen.

Ghoort Everaerts heeft vanwege erfmangelinge tegen Peter Jacobs gedaan, aan Peter overgegeven een stuk groesveld van sestalf lopense groot in de Coppel neven erfenis Pauwels Thomassen en erfenis OLV van 's-Hertogenbosch, en van erfenis Pauwels voorschreven tot op de gemeijnstraet. Peter, die mulder is, geeft daarvoor aan Ghoort terug een stuk land van anderhalf lopense groot, te Aarle neven erfenis Peter voorschreven, erfenis Bruijsten van Duijnhoven en erfenis toebehorende Sophie Aert Mathijs dochter.

Is dat een teken van hedendaagse bedrijfsvoering of niet? Zowel Ghoort als Peter hoeven voortaan niet mee naar de andere kant van het dorp om hun land te bewerken. En nog even over dat 'sestalf'. U meende begrepen te hebben dat het hier om zeseenhalf lopense land ging, maar de laatmiddeleeuwers hadden de gewoonte om die halve in mindering op het hoofdgetal te brengen; sestalfve = $5\frac{1}{2}$.

Schepen

Hoe word je schepen? Jawel, het valt duidelijk af te lezen, de ambitie stráált van u af. Welnu, u dient een man te zijn, enig aanzien in de dorpsgemeen-

schap te hebben, géén arme sloeber te zijn, bij voorkeur uw eigen naam kunnen schrijven, met uw woonstee te voldoen aan het geografisch verspreidingsgebied dat de schepenbank het meeste draagvlak en informatie-uit-de-eerste-hand geeft, en de eed af te leggen.

De schepenen in 1602: Willem Goessens, Willem Michiels, Peter van Cauwenberch, Hoebrecht Peeters, Jan Peeter en Dirck Janssen van Duijnhoven. Sebastiaen Jans van Vijffeycken en Joest Jan Marcellis zijn in januari 1604 geëed om schepen te zijn.

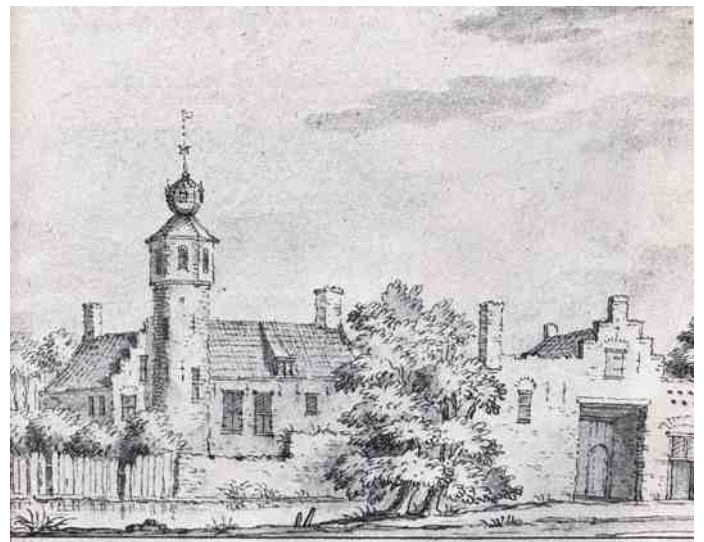
Mondig

Mondig ben je rond de eeuwwisseling van 1600 als je ruim vierentwintig jaar oud bent. En jawel, daar heb je het alweer, van het mannelijk geslacht. Voor vrouwen geldt dat zij bij het verlijden (let op die lange 'ij') van een officiële akte óf worden vertegenwoordigd door hun man (die zich in de akten dan afficheert als de man en momboir van ...), óf, bij het ontbreken van een echtgenoot, door een familielid of een geassumeerde momboir, dat is bijvoorbeeld een schepen of de secretaris, die bereid is voor deze eenmalige gelegenheid deze rol op zich te nemen. Maar Marten is een man. Sinds kort.

Marten Lenaert Peters bekend tot zijn mondige dagen te zijn gekomen en heeft afstand gedaan van alzulk goed en heriditeit. Dat doet Marten ten behoeve van zijn vader Lenaert en moeder Henrickke en hun erfgenamen. Dit in ruil voor de somma van 150 gl. Brabants.

Kasteel

Welk beeld verschijnt voor ons geestes oog bij het woord 'kasteel'? U denkt dan aan een robuuste poort en een machtige toren, aan diepe grachten en onvriendelijke doornheggen. Graag ook een ophaalbrug, dat completeert het totaalplaatje al aardig. Het zou wel fijn zijn wanneer die brug de hële gracht overspant, in verband met een ongewild nat pak als u thuiskomt van het boodschappen doen.

De toegangsweg dient uiteraard van de kasteelheer te zijn en de blinde muur bij de schuur houden wij graag geheel onbeschadigd. Alle genoemde elementen en voorwaarden treft u in de onderstaande akte aan. We schrijven het jaar 1603.

Jonker Joseph Decker heeft verkocht aan jonker Roloff van Lier en diens vrouw juffrouw Petronella van Eijck een stenen poorthuis en een stenen "Eijnaertstoren" met daartussen een stal en een schuur, staande 'op' de gracht naar de noordzijde, en van de gracht neven de schuur langs en het stacket tot op erfenis des vercoopers, komende recht tegenover het uiterste van de muren van het huijs naar de zuidzijde. Met nog een hoog eussel tegenover de gracht, aan het einde bij de Eijnaertstoren. Met nog een hof gelegen tegenover de andere poort, neven erfenis der weduwe Gabriël Henricks Cnuijts, binnen de limieten met een doornheg "bevrijd". De koper is gehouden binnen een jaar en op eigen kosten, binnen de poorten en te beginnen aan het uiteinde van het poorthuijs tot op het stacket er tegenover en dan daar langs tot aan de gracht bij de blinde muur van de schuur - waar geen timmeragie mag plaatsvinden in verband met beschadigingen - alles in goede staat te brengen en deugdelijke reparatie te doen, zodat de muur ook echt een scheidingsmuur blijft. Bovendien moet de koper tussen de schuur en de Eijnaertstoren een optrekkende brug aanbrengen, "zolang als de gracht wijd is", en die vervolgens goed onderhouden. Verder zal de koper de weg tussen het poorthuijs en d'n hooff tot zijn gerief mogen verleggen aan de zijde van Gabriël Henricx. Het recht van die weg blijft aan des verkopers kasteel.

Erfdienstbaarheid

Het recht van overpad, ook wel de erfdienstbaarheid en vroeger "recht van weg" genoemd, schemert tussen de regels van veel minuutakten door. Tja, je moet bij je land kunnen, óók in 1603. Maar ach, zulks is op dat moment al zestig jaar of langer geregeld, dus daar moeten we niet aan tornen.

Willem Peter Gijsberts heeft verkocht aan Adam Aertssen een huis, hof en erfenis te Aerle omtrent de Halfvasten Merckt, neven erve van het convent van Binderen tot erve der weduwe Hoebrecht Henrick(s) en van erfenis der erfgenamen heer Jan van Eijnhouts tot de gemeijnstraet. De koop is inclusief de weg achterdoor naar de gemeijn eckeren, want die weg wordt al meer dan zestig jaar door de eigenaren van het genoemde huis gebruikt.

Aardige bijkomstigheid is die plaatsbepaling: omtrent de Halfvasten Merckt. De daar met halfvasten gehouden markt is blijkbaar de vaste naamgever geworden, het hele jaar door, voor die specifieke plek in het dorp.

Het dorp heeft geld nodig

De financiën van de dorpsoverheid zijn niet altijd even florissant. Een passerende legerbende, een enorm nat of juist een enorm droog jaar, een brand die meerdere huizen in de as legt, een oorlogsschatting, het slaat diepe gaten in de dorpskas. In dat geval moet er geld geleend worden. Een tegenprestatie in de vorm van rentebetaling drukt óók weer op het gemeentebudget, dus als er nog ergens een gemeenteweide met redelijk herkauwbaar gras voorhanden is, dan kunnen we zaken doen.

Dirck Jansen van Duijnhoven en Peter van Cauwenberch bekennen op 5 mei 1603 te hebben ontvangen uit handen van Jan Thonis Geerits de somma van 200 gulden Brabants geld, waarvoor zij samen met de borgemeesters, kerkmeesters en heiligegeestmeesters, en alle nageburen van Aerle, aan Jan beloven dat hij in ruil daarvoor mag laten weiden drie hoornbeesten en twee paarden. Dat is dan ter waarde van 100 gulden. Over die andere 100 gulden zal 7% rente worden uitbetaald.

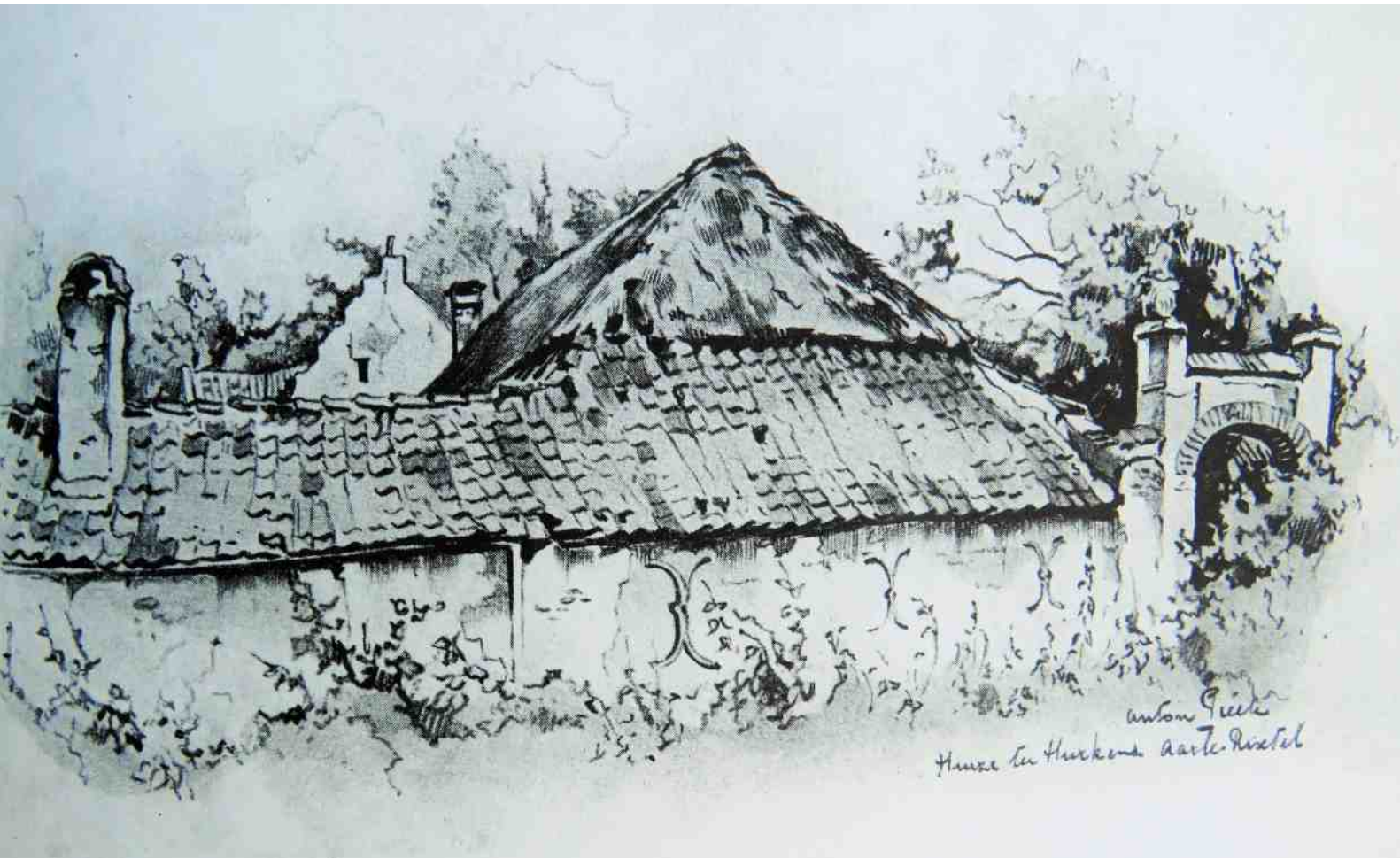
Kapelmeesters

Ik heb persoonlijk de neiging om bij een kapelmeester te denken aan iemand die leiding geeft aan een fanfare, of misschien aan de dirigent van de harmonie. Maar in Aerle en Beek liepen rond het jaar zestienhonderd andersoortige kapelmeesters rond...

Marcelis Ariens heeft bij wijze van gerechte beleving overgegeven aan de kapelmeesters van de kapel van Onze Lieve Vrouwe in 't Sant tot Aerle 2 lopense zaailand te Aerle omtrent het Hagelcruijs, af te meten van een grotere akker, 6 lopense groot, naast de erve des heeren van Nuenen.

Dirck en Aert, gebroeders, kinderen van wijlen Henrick Dirckx, Goert Gerits als man en momboir van Gertruijt dochter van Henrick Dirckx voorschreven, mede voor Jan en Catharina, hun broer en zuster, hebben overgegeven aan Jan Claessen en Goert Dirckx als kapelmeesters van de kapel te Beeck op de Donck, ten behoeve van die kapel, een jaarlijkse pacht van 5 gulden uit onderpanden te Beeck op Donckersvoirt.

Wordt vervolgd.

SanddPort betaald
Port payé**Indien onbestelbaar: Dorpstraat 30G, 5735 EE Aarle - Rixtel***Huize ter Hurkens (de Witte Poort),
getekend door Anton Pieck*

Heemkundekring Barthold van Heessel

De kring is opgericht in 1952 en stelt zich ten doel het bevorderen in brede kring van de belangstelling voor en de kennis van eigen streek, volk en gebruiken en van heemkundig waardevolle overblijfselen uit vroeger tijden. Om dit doel te realiseren kent de

heemkundekring de volgende werkgroepen:

monumenteneducatie
lezingen/cursussen
fotowerkgroep
redactieraad Het Hagelkruis

dorpswandelingen
genealogie
bibliotheek/archief

Heemhuis Barthold van Heessel

Ons heemhuis bevindt zich aan de Kouwenberg 37. Het voorhuis kan men gratis bezoeken. In 'de goei kamer' staat de koffie of thee voor u klaar. Ook hebben we een gezellig buitenterras. Het museumgedeelte omvat collecties met verschillende thema's, die elkaar periodiek afwisselen.

Openingstijden

zondagmiddag: 14:00 - 17:00 uur

woensdag: 9:30 - 12:00 uur, 14:00 - 17:00 uur, 19:30 - 22:00 uur

Let op: in juli en augustus is het heemhuis niet open op de woensdagavond.